Tidslinje

HBTQ+

EN DEL AV SOCIALDEMOKRATERNAS MEDLEMSUTBILDNING

HBT-Socialdemokrater

Den här långa listan med reformer kan tyckas väl detaljerad, men det finns som vi redan påpekat en poäng att ta med just de små detaljerna. Det är alltså inte mer än 40 år sedan myndigheterna betraktade homosexualitet som en sjukdom, bara drygt tio år sedan samkönade par fick rätt att gifta sig. Och det tog ända till år 2013 innan vi slutade tvinga människor att sterilisera sig för att kunna bekräfta sin könsidentitet. På ett plan kan vi alltså konstatera att mycket har hänt på relativt kort tid. Vi är stolta men inte nöjda.

Daniel Andersson
Förbundsordförande
HBT-Socialdemokrater

Foto: Jonas Norén

Innehåll

Tidslinje 4

1944 – Homosexualitet avkriminaliseras 4
1948 – FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna 4
1950 – RFSL bildas 4
1969 – Stonewall upploppet 4
1972 – Rätt att "byta kön" 5
1979 – Kvinnokonventionen CEDAW 5
1979 – Homosexualitet, inte längre en sjukdom 5
1982 – Första notisen om hiv i Sverige publiceras 5
1985 – Aidsdelegationen 5
1988 – Ny sambolag 5
1988 – Socialdemokratiskt initiativ på Kyrkomötet 6
1989 – Barnkonventionen 6
1995 – Ny partnerskapslag 6
1996 – Effektiva hivläkemedel 6
1996 – Stärkt asylrätt 6
1998 – Nya regler för bostadsbidrag 6
1999 – Lag mot diskriminering och utredning om adoption 7
2003 – Rätt att adoptera 7
2003 – Hets mot folkgrupp 7
2004 – Rätt till insemination 7
2006 – Stärkt skydd i skolan 7
2006 – Yogyakartaprinciperna 7
2006 – Montréaldeklarationen 8
2009 – Ny diskrimineringsgrund 8
2009 – Rätt att välja namn 8
2009 – Könsneutral äktenskapsbalk 8
2011 – Grundlagsskydd 8
2012 – Rätt till namnbyte 8
2013 – Tvångssteriliseringarna förbjuds 8
2013 – Kraven för att ändra juridisk könstillhörighet ändras 9
2016 – Rätt till assisterad befruktning 9
2017 – Könsneutral namnlag 9
2020 – Förslag att slopa informationsplikten 9
2021 – Könsneutral föräldrapresumtion 9
2022 – Förslag på ny könstillhörighetslag 9

Litteraturlista 10

1944
– Homosexualitet avkriminaliseras

Före 1944 är homosexualitet olagligt, men det året beslutar riksdagen att göra det lagligt. Dock klassas homosexualitet fortfarande som en sjukdom och i samband med lagändringen införs en högre åldersgräns (18 år) för sexuellt umgänge mellan personer av samma kön.

1948
– FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

När någon pratar om mänskliga rättigheter är det som avses FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

FN-deklarationen antogs den 10 december 1948 och fungerar som global vägledning för frihet och jämlikhet. Dessa rättigheter är universella och ska gälla för alla människor, över hela världen, oberoende av i vilket land de lever. Den slår fast att alla människor är fria; oberoende av kön, hudfärg, religion eller andra egenskaper.

Artikel 1 lyder:

"Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap."

Deklarationen består av totalt 30 artiklar, rättigheter, till exempel rätten till liv och integritet, yttrandefrihet, utbildning, frihet från tortyr och rätten att söka asyl. Bland de 30 rättigheterna finns även ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, till exempel rätt till bostad, hälsa och sitt eget språk.

Deklarationen är inte juridiskt bindande, men den ligger till grund för stora delar av det internationella regelverk om mänskliga rättigheter som antagits av FN, som i sin tur är bindande för de länder som skrivit under. Här återfinns bland annat tydliga skrivningar om rätten att organisera sig fackligt. Rättigheterna i FN-deklarationen har också skrivits in i många länders egna lagar och regler, till exempel den svenska diskrimineringslagen.

Förklaringen om de mänskliga rättigheterna nämner inte specifikt sexuell läggning eller könsidentitet. Under åren som gått har hbtq+personers rättigheter kommit att bli en fråga om mänskliga rättigheter, eftersom att sexuell läggning och könsidentitet är något som finns inom oss och som ingen kan kräva att vi gör avkall på. Formuleringarna om rättigheter oberoende av kön rymmer i nutid även kön bortom tvåkönsnormen, och även könsuttryck. Men den kanske enklaste förklaringen för varför mänskliga rättigheter gäller även hbtq+personer är ju att det är just mänskliga rättigheter, som gäller alla människor.

1950
– RFSL bildas

RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, är en ideell organisation som grundades 1950. RFSL:s målsättning är att samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter ska gälla för hbtqi-personer som för alla andra i samhället.

1969
– Stonewall upploppet

Sommaren 1969 ägde Stonewall-revolten rum i New York, där homosexuella och transpersoner gjorde uppror mot polisen som länge trakasserat dem. Läs mer på sidan 25 i studiematerialet.

1972
– Rätt att "byta kön"

Det här året kommer könstillhörighetslagen, en lag som gör det lagligt att få ett annat juridiskt kön, och att få sjukvård för det. I samband med lagen införs också tvångssterilisering av en person som önskar få könsbekräftande vård. Detta krav finns kvar ända fram till 2013, och när det avskaffas innebär det en enorm seger för transpersoner.

1979
– Kvinnokonventionen CEDAW

Även om den så kallade kvinnokonventionen inte rör hbtq+personer har den spelat roll på vägen fram till att inkludera hbtq+personer i mänskliga rättigheter. Att den behövdes, trots att artiklarna i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ju inkluderar alla människor, visar på att den patriarkala strukturen i världen är så stark att vi behöver påminnas om att kvinnor också är människor. Det behövdes helt enkelt förtydligas att vi inte kan diskriminera kvinnor på grund av att de är kvinnor, trots att vi redan 1948 slog fast att det är så. Än idag saknas en FN-deklaration som ger samma skydd till hbtq+personer som till kvinnor och barn. Trädde i kraft 1981.

1979
– Homosexualitet, inte längre en sjukdom

I slutet av augusti det året ockuperar ett 40-tal personer trappan till Socialstyrelsen med kravet att homosexualitet ska strykas från myndighetens sjukdomsregister. Barbro Westerholm, som då ärgeneraldirektör för Socialstyrelsen, lyssnar på kraven och driver därefter igenom en förändring.

1982
– Första notisen om hiv i Sverige publiceras

Hiv-frågan har kommit att kopplas ihop med hbtq+rörelsen, och lösningarna har på många sätt drivits av den dåvarande gayrörelsen.

1985
– Aidsdelegationen

Den socialdemokratiska regeringen tillsätter en delegation för att hantera hiv-frågan. Bland annat lederdelegationens arbete till informationskampanjer om kondomanvändning och säkert sex.

1988
– Ny sambolag

Efter ett beslut i riksdagen får Sverige sin första sambolag som också innefattar samkönade samboförhållanden. En bred majoritet röstar igenom lagen i riksdagen. Socialdemokraterna, som sitter i regeringen, stöttar förslaget, liksom det dåvarande Vänsterpartiet, VPK. Även flera moderater, liberaler och centerpartister röstar för. Störst motstånd finns inom Moderaterna och Centerpartiet. Samma år får världen sin första partnerskapslag, men inte i Sverige. Istället är det Danmark som röstar igenom en lag om registrerat partnerskap, och blir därmed först i världen med en äktenskapsliknande lag för samkönade par. Denna inkluderar dock inte äktenskapets rättigheter när det gäller vårdnad om och adoption av barn.

1988
– Socialdemokratiskt initiativ på Kyrkomötet

På hösten 1988 skriver Olle Winborg, socialdemokrat och länsbibliotekarie från Växjö, en motion till Kyrkomötet där han föreslår att det ska inrättas en speciell välsignelseakt för homosexuella i kyrkan. Motionen leder till att Kyrkomötet tillsätter en utredning om vigselakt. Det tar dock många år innan en sådan kommer på plats inom Svenska kyrkan.

1989
– Barnkonventionen

Återigen upptäcktes att FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna ändå inte riktigt räckte till, och det som kallas Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling. Barnkonventionen rör inte heller hbtq+personer vid en första anblick, men den har en viktig del i att slå fast att barn har egna rättigheter. Barn är inte små vuxna, utan individer med fri – och rättigheter. Bland annat slår Barnkonventionen fast att alla barn har rätt till sin identitet och att barnets röst också ska göras. 20 november 1989 (trädde i kraft 1990)

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 lag i Sverige vilket till exempel innebär att barnets bästa alltid ska beaktas i alla frågor som rör ett barn. Det får konsekvenser i bland annat vården och utgår från att barnet har rätt att vara delaktig i sin vård, även om föräldrarna kan vara av en annan åsikt.

1995
– Ny partnerskapslag

Den 1 januari 1995 går Sveriges partnerskapslag igenom. Homosexuella och heterosexuella par i äktenskap får jämlika rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. Socialdemokraterna är pådrivande för beslutet, inte minst genom vice statsminister Mona Sahlin, men också med understöd av Barbro Westerholm, som nu är riksdagsledamot för Folkpartiet.

När Mona Sahlin senare får veta att några socialdemokratiska partnerskapsförrättare sagt nej till uppgiften att registrera homosexuella par i partnerskap, skriver hon i ett öppet brev till de socialdemokratiska partidistrikten att ”om man av olika skäl inte kan tänka sig fullgöra det lagen numera föreskriver bör man ta sig en funderare på om man verkligen är rätt person för uppdraget”.

1996
– Effektiva hivläkemedel

En stor vinst var när effektiva hivläkemedel kom, som gjorde att hiv, med en välinställd behandling inte längre kunde överföras till en annan person. med en välinställd behandling. I och med att hiv omfattas av Smittskyddslagen blev läkemedlen kostnadsfria och kunde förskrivas brett. Det tog fram till år 2013 innan Folkhälsomyndigheten hade tillräckligt med vetenskapligt underlag för att visa läkemedlens effektivitet, och därför drivs idag frågan om att ta bort informationsplikten. Oavsett vilket har läkemedlens verkan gjort att färre överför hiv, men för att ta bort stigmat kring viruset behövs mer utbildning och många insatser eftersom de flesta som idag får viruset får det av personer som inte vet att de bär på det.

1996
– Stärkt asylrätt

Personer som förföljs på grund av kön eller sexualitet nämns nu uttryckligen som en grupp i behov av skydd i Utlänningslagen. Den nya lagen träder i kraft 1997, under en socialdemokratisk regering.

1998
– Nya regler för bostadsbidrag

Före 1998 räknas homosexuella par som bor ihop som ensamstående med inneboende och kan därför inte ansöka om gemensamt bostadsbidrag. Nu ändras de reglerna.

1999
– Lag mot diskriminering och utredning om adoption

Detta år träder en lag mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning i kraft. Samma år tillsätte en utredning på initiativ av Socialdemokraterna om hur situationen för barn i homosexuella familjer ser ut. Den parlamentariskt sammansatta kommittén ska även ta ställning till de rättsliga skillnaderna mellan homo – och heterosexuella pars möjlighet till adoption. Kristdemokraterna tillhör dem som motsätter sig utredningen.

2003
– Rätt att adoptera

Nu blir det möjligt för samkönade par i registrerade partnerskap att adoptera och genom lagändringen görs även närståendeadoption möjlig. Socialdemokraternas partikongress har två år tidigare, 2001, röstat ja till samkönade pars rätt till närståendeadoptioner, internationella adoptioner och assisterad insemination. Men omröstningen vanns med endast en rösts övervikt.

2003
– Hets mot folkgrupp

Sexuell läggning inkluderas nu i förbudet mot hets mot folkgrupp.

2004
– Rätt till insemination

Genom en proposition från den socialdemokratiska regeringen görs det möjligt för samkönade kvinnliga par att skaffa barn genom insemination.

2006
– Stärkt skydd i skolan

En lag mot diskriminering av elever, bland annat på grund av sexuell läggning i förskolan, grundskolan, och gymnasiet, träder i kraft.

2006
– Yogyakartaprinciperna

Den 6-9 november 2006 ställde sig 29 jurister och experter på mänskliga rättigheter från 25 länder bakom ett antal principer. Principerna, som kallas Yogyakartaprinciperna efter orten de skrevs under i, handlar kort om att mänskliga rättigheter också gäller hbtq+personer.

Bland annat föreslår principerna att alla stater bör ändra sin lagstiftning och på så sätt garantera hbtq+personers mänskliga rättigheter. Experterna utgick från 29 rättighetsprinciper. Till exempel rätten att delta i kulturlivet, rätten att bilda familj, rätten att söka asyl, rätten till fredliga möten och sammanslutningar och rätten till utbildning.

De tog också upp statens skyldighet att motverka fördomar och diskriminering. I sina rekommendationer skrev de bland annat att staterna har en skyldighet att ”vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive utbildnings – och fortbildningsprogram, i syfte att undanröja fördomsfulla eller diskriminerande attityder eller beteenden som är knutna till tanken på att en sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck ska vara underlägset eller överlägset en annan.”

Yogyakartaprinciperna är inte juridiskt bindande, men de har blivit ett verktyg för många aktivister som vill påverka utvecklingen i sina hemländer för att stärka hbtq+personers rättigheter.

2006
– Montréaldeklarationen

Montréaldeklarationen är ingen FN-deklaration, utan antogs vid den internationella konferensen för hbtq-personers rättigheter i just Montréal. Deklarationen är tänkt att fungera som FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, och inkluderar hbtq+personer explicit inom områden som sjukvård, utbildning och migration. Även om deklarationen inte tillhör FN:s paraply fanns representanter för FN på plats när deklarationen antogs och ställde sig bakom den.

2009
– Ny diskrimineringsgrund

En ny diskrimineringslag som ersätter de gamla diskrimineringslagarna och innehåller fler diskrimineringsgrunder träder i kraft. I samband med det läggs könsöverskridande identitet till som diskrimineringsgrund. För första gången inkluderas transpersoner uttalat i diskrimineringslagstiftningen.

Diagnosen ”transvestism” avskaffas detta år av Socialstyrelsen och ses därmed inte längre som en psykisk störning.

2009
– Rätt att välja namn

Efter en lång juridisk process meddelar dåvarande Regeringsrätten den 29 september att Jan-Olov Madeleine Ågren, en av dem som drivit frågan, har rätt att även heta Madeleine. Därmed tvingas Skatteverket, som handlägger så kallade namntillägg, att ändra sin praxis så att alla vuxna personer får rätt att, oavsett juridiskt kön, själva välja sina förnamn, oavsett om de av Skatteverket tidigare betraktats som “manliga” eller “kvinnliga”. Den lista som Skatteverket upprättat över så kallat könsneutrala namn skrotas.

2009
– Könsneutral äktenskapsbalk

Nu görs också äktenskapsbalken könsneutral, vilket innebär att församlingar som inte viger samkönade par inte har någon rätt att viga i juridisk mening. Fyra år tidigare, på Socialdemokraternas partikongress 2005, tas principbeslut om att införa en könsneutral äktenskapslag. 2009 röstar alla socialdemokratiska riksdagsledamöter ja till lagändringen.

2011
– Grundlagsskydd

Den 1 januari 2011 utvidgas grundlagens skydd mot diskriminering till att omfatta även sexuell läggning. Bland riksdagspartierna är det endast Sverigedemokraterna som röstar mot förslaget.

2012
– Rätt till namnbyte

Detta år bestäms att barn som är över 12 år får bestämma sitt eget namn, med tillstånd av vårdnadshavare. Detta innebär bland annat att transpersoner under 18 nu kan byta till det namn de själva vill ha.

2013
– Tvångssteriliseringarna förbjuds

2012 slår Kammarrätten dessutom fast att det strider mot Europakonventionen och svensk grundlag att kräva att den som byter juridiskt kön måste vara steril och inte får ha sparade könsceller. Tvångssteriliseringen av transpersoner upphör den 1juli då lagen träder i kraft.

2013
– Kraven för att ändra juridisk könstillhörighet ändras

Över 70 transpersoner stämmer staten på miljonbelopp i skadestånd på grund av den sterilisering de tvingats genomgå. 2013 tas även kravet att transpersoner ska vara svenska medborgare och ogifta för att ändra sin juridiska könstillhörighet, bort. Nu räcker det att vara folkbokförd i Sverige.

2016
– Rätt till assisterad befruktning

En proposition från den socialdemokratiskt ledda regeringen ger ensamstående kvinnor rätt till assisterad befruktning. Alla sverigedemokratiska riksdagsledamöter röstar nej till beslutet och alla kristdemokratiska riksdagsledamöter avstår från att rösta.

2017
– Könsneutral namnlag

Den 1 juli 2017 fick Sverige äntligen en helt könsneutral namnlagstiftning. Tidigare kunde en person lägga till valfritt namn, men i och med den nya namnlagen kan vem som helst byta namn utan att behålla det tidigare.

2020
– Förslag att slopa informationsplikten

I mars 2020 ställer sig riksdagen bakom socialutskottets i frågan om att se över informationsplikten för personer som bär på hiv. Därmed beslutas att frågan om informationspliktens vara eller icke vara ska utredas, eftersom att personer som bär på hiv och har en välinställd behandling inte kan överföra viruset till någon annan.

2021
– Könsneutral föräldrapresumtion

Den socialdemkratisikt ledda regeringen går fram med en proposition om att föräldrapesumtionen ska bli könsneutral.

2022
– Förslag på ny könstillhörighetslag

I augusti 2022 kom ett förslag från regeringen i form av en lagrådsremiss. Förslaget innebar att en person från 16 år "efter en enklare medicinsk utredning" hos Socialstyrelsen ska kunna ansöka att få byta juridiskt kön. Förslaget hann aldrig beslutas om. Det som är positivt med förslaget är att man skiljer juridiskt kön från kirurgiska ingrepp. Det negativa är att Sverige fortsatt inte tillåter att en själv bestämmer sitt juridiska kön, så kallad självidentifikation. För närvarande väntas Finland besluta om självidentifikation och Sverige blir då ensamt land i Norden att inte ha det.

Hbtq+konventionen

Det saknas fortfarande en konvention som fastslår att hbtq+personer har samma mänskliga rättigheter som personer som inte identifierar sig som hbtq+personer. Ibland lyfts det fram som onödigt, eftersom mänskliga rättigheter gäller alla människor. Men så enkelt är det inte, och självklart löser inte en konvention alla problem heller. Men tänk om vi i världen kunde sätta oss ned och ännu en gång komma överens om att det finns viss okränkbara fri – och rättigheter som alla människor har?

Litteraturlista

Tryckt material

Kärlek, kamp & reformer, Nedslag I historien om HBT-Socialdemokraters arbete för rättigheter
Utgiven av HBT-Socialdemokrater 2015 (finns att beställa hos HBT-Socialdemokrater)
Sammanställd av Anna-Maria Sörberg.

Internet

HBT-Socialdemokrater
http://www.hbts.se

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn/fns-arbete-med-mansk-liga-rattigheter/den-allmanna-forklaringen-om-de-manskliga-rattigheterna/

RFSL
https://www.rfsl.se

RFSL:s Begreppsordlista
https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/begreppsordlista/

Socialdemokraternas studieportal
https://socialdemokraterna.abf.se

Transammans, förbundet för transpersoner och närstående
https://transammans.se

Yogyakartaprinciperna
www.tinyurl.com/YogyakartaSV

Lina Axelsson Kihlblom

HBT-Socialdemokrater